

Podpora a integrace ukrajinských utečenců na základních školách v České republice

Kateřina Piksová

1. Úvod

Toto téma jsem si zvolila, protože do školy, kde pracuji, nastoupilo přes 40 ukrajinských uprchlíků. Během své praxe jsem musela hledat možnosti, jak překonat jazykovou bariéru a jak začlenit utečence do kolektivu a do výuky.

2. Shrnutí situace v datech

Ve čtvrtek 24. února 2022 zrána zahájilo Rusko invazi na Ukrajinu. V důsledku tohoto konfliktu muselo k 1. 6. 2022 opustit své domovy přes 14 milionů obyvatel, do zahraničí uprchlo přes 5 milionů Ukrajinců. Podle vydaných víz v České republice nalezlo útočiště kolem 381 000 lidí, přesný počet nelze určit, protože někteří z Česka odjíždějí do jiných zemí nebo se vracejí domů. [1] Podle posledních odhadů úřadů je v Čechách přes 300 000 uprchlíků. Z celkového počtu tvoří ženy 44 procent, děti 36 procent, muži ve věku 18-64 let 17 procent a senioři 3,5 procenta. Do českých mateřských škol dochází 5 136 dětí, do základních škol 32 087 dětí. Nejvíce žáků uprchlíků z Ukrajiny pobývá v hlavním městě a to 5 439 dětí. [2]

3. Možnosti začlenění ukrajinských dětí

Příchozí uprchlíci mohou využít pomoci nestátních organizací nebo státních organizací, které se věnují vzdělávání a začlenění utečenců do společnosti.

3.1 Nestátní organizace

Mezi nestátní organizace, které pomáhají se vzděláním a začleněním dětí, patří Nadační fond děti Ukrajiny, který je zaměřený na výchovu a vzdělávání ukrajinských dětí do 17 let. Pomoc probíhá za pomoci Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže ČR, Velvyslanectví Ukrajiny v ČR, Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a dobrovolníků jak z ČR, tak i ze zahraničí. Fond pomáhá prostřednictvím výuky dětí v jejich rodné řeči tedy ukrajinštině a to ve vybraných školách po celé České republice. [4]

Organizací, která přispívá k ulehčení pobytu utečenců, je nakladatelství Fraus, které spolupracuje s ukrajinským nakladatelstvím RANOK. Na stránkách nakladatelství Fraus je možno získat přístup k ukrajinským učebnicím, které se snaží pokrýt celý první i druhý stupeň. Toto není jejich jediný počín. Na svých stránkách pro děti připravili kartičky i aplikaci k procvičování slovní zásoby českého jazyka.[5]

Projekt, který vznikl jako spontánní iniciativa ScioŠkol a brněnské technologické firmy Ximilar ve snaze co nejrychleji zareagovat na situaci na Ukrajině, pomoci dětem, učitelům a státní správě jsou webové stránky Shkola. Tyto stránky umožňují ukrajinským rodinám v České republice najít mateřskou, základní nebo střední školu. Interaktivní mapa na stránkách zobrazuje školy, které mají volná místa a jsou připraveny přijmout ukrajinské děti. Stránky neodkazují na všechny mateřské, základní a střední školy, které jsou v České republice. Jedná se spíše o dobrovolně přihlášené školy do projektu. Do projektu se zapojilo přes 300 institucí. [6]

3.2 Státní organizace

Česká vláda v reakci na příchod statisíců uprchlíků přijala takzvaný zákon Lex Ukrajina, jehož část se týká i školství. Ukrajinští rodiče mají dvě možnosti: buď se snaží o co nejrychlejší integraci potomků do hlavního vzdělávacího proudu a v tu chvíli je zapisují do běžných tříd, nebo volí takzvanou adaptační skupinu neboli „ukrajinskou jednotřídku“ a vyčkávají, jak se situace vyvine. Tyto přechodné skupiny mají ukrajinským dětem usnadnit zvykání na nové prostředí a zároveň nabízet kontinuitu se vzděláváním doma. [3]

3.2.1 Adaptace v organizovaných skupinách

V průběhu prvních měsíců je důležité děti postupně adaptovat na život v nové zemi. Pro psychickou pohodu dětí je vhodné zajistit jim volnočasové aktivity ve skupinách vrstevníků,

aktivně jim pomoci osvojit si základy českého jazyka formou přiměřenou jejich věku. Důležité jsou socializační aktivity, prostor pro kreativní činnost, sport a pohyb v přírodě. Ukrajinské ministerstvo školství a tamní vzdělávací organizace neustále připravují pro ukrajinské děti distanční výuku dle ukrajinského vzdělávacího programu, ve kterém děti v tomto adaptačním období mohou v přiměřené míře pokračovat.

Organizované adaptační skupiny mohou být provozovány při mateřských, základních a základních uměleckých školách, při domech dětí a mládeže a dalších školských zařízeních. Školy mohou tyto aktivity poskytovat v rámci své doplňkové činnosti jako mimoškolní aktivity i pro děti, které nejsou přijaty ke vzdělávání ve škole. Pořádat je mohou také kulturní a neziskové organizace, mateřská či rodinná centra, krajanská centra atd.

3.2.2 Nástup do české školy

Přijetí dítěte do mateřské či základní školy je vhodné v případě, že dítě neprožívá akutní trauma. Důležité je, aby se dítě do školy těšilo a nevnímalo pobyt ve škole v novém kolektivu bez jazykové znalosti jako další stresující událost. Jiná je situace dítěte, jehož kamarádi již konkrétní školu navštěvují, škola má se vzděláváním dětí s odlišným mateřským jazykem zkušenost a dokáže vytvořit vstřícné prostředí. V každém případě je však nástup do školy uprostřed školního roku pro každé dítě náročný.

4. Podpora vyučujících na základních školách

Pomoc vyučujícím na základních a středních školách by se dala rozdělit do dvou kategorií. První kategorií by byla metodická podpora od ministerstva školství a české školní inspekce. Druhá kategorie by se dala nazvat učitelé sobě.

4.1 Státní instituce

V návaznosti na vzniklou situaci na Ukrajině přijala česká vláda zákony Lex Ukrajina a Lex Ukrajina II, které se týkají i školství. V těchto zákonech a metodických pokynech ředitelé škol a vyučující naleznou pokyny, jaké mají povinnosti a na jaké oblasti ve výuce se mají zaměřit.

Česká školní inspekce během jara navštívila mnoho škol s větším počtem ukrajinských uprchlíků a provedla zde šetření, která byla zaměřena na adaptaci žáků v novém prostředí, na

podporu výuky českého jazyka jako druhého jazyka, na práci s žáky s odlišným mateřským jazykem a na mapování rizik a prevenci vzniku posttraumatické stresové poruchy. Z celého tohoto šetření vznikla metodika integrace nových žáků. [10]

4.2 Učitelé sobě

S ohledem na narůstající počty ukrajinských žáků na českých školách se na internetu začali objevovat materiály určené učitelům přímo do výuky. Samozřejmě jako první se začaly objevovat překlady jednoduchých frází, které byly potřeba pro hladký život ve škole. Na webech inkuzivniskola.cz, ucitelnice.cz, ukrajina.npi.cz [7],[8],[9] lze nalézt materiály využitelné pro práci s dětmi ve škole. Převážná většina materiálů na těchto webech je určena dětem na prvním stupni a výuce českého jazyka. Učitel zde nalezne inspiraci pro vytvoření vlastních učebních materiálů.

Pro starší děti je materiálů pro podporu mnohem méně. Nejucelenější podporu pro učitele druhého stupně lze najít na stránkách projektu Heureka [11], kde lze nalézt ukrajinské učební osnovy, tipy pro výuku přírodovědných předmětů a i odkaz na online výuku podporovanou ukrajinským ministerstvem školství. Za zmínku stojí i překlady k výukovým videím z projektu Nezkreslená věda [12].

5. Závěr

Vzniklá situace je obtížná pro všechny zúčastněné. Naštěstí je možné získat podpůrné materiály, které lze využít ve výuce. Velkým pomocníkem učitelů se v tuto chvíli stávají překladače a ukrajinští spolužáci, kteří již umí česky a žijí tu delší dobu.

Hlavní část práce při integraci ukrajinských žáků leží na bedrech samotných vyučujících. Naštěstí lze nalézt podnětné materiály, které inspirují a usnadňují tvorbu vlastních výukových materiálů.

6. Zdroje

[1] <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

[2] <https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

[3] www.edu.cz

- [4] <https://ukrajina.npi.cz/>
- [5] www.fraus.cz
- [6] <https://shkola.cz/>
- [7] www.inkluzivniskola.cz
- [8] www.ucitelnice.cz/blog
- [9] www.pedagogicke.info
- [10] <https://csicr.cz/>
- [11] <https://kdf.mff.cuni.cz/heureka/akce/souvisejici-aktivity/index.php>
- [12] <https://www.otevrenaveda.cz/cs/pro-verejnost/nezkreslena-veda/>